

Capreolus

TIJDSCHRIFT VOOR REEWILDBEHEER

16^e jaargang, nr. 54
zomer 2007

Probleem met je
buren

Nieuwe
Zweethondenlijst

Reeën op het
landgoed Twickel

Breng je een
aangereden ree
naar de dokter?

Inhoud

Probleem met je burens	3
De nieuwe zweethondenlijst	4
Algemene ledenvergadering	6
Voor u gelezen	7
Reeën op het landgoed Twickel	10
Blijven of wegtrekken	12
Beterschap!	16
Geluidempers	19
Breng je een aangereiden ree naar de dokter?	20
De kleine longworm	23

Colofon

opgericht op 21 april 1951.

Capreolus, Tijdschrift voor Reewildbeheer
van de Vereniging Het Reewild
ISSN: 0929-1091
Verschijnt: 4 x per jaar

Redactie:

D.J. Buijtdorp - Eindredacteur
G.J. Spek - Redactielid
C.F. Schoon - Redactielid
H.M. Dorenbosch - Redactielid

Redactie ondersteuning:

Mw. J.A.M. Hendriks-Hueber - Fotomateriaal
J.M. Smit - Correspondent buitenlandse tijdschriften

Bestuur:

R.M. Brouwer	voorzitter (2006)
J. van de Waardt	secretaris (2000)
M. Greep	penningmeester (2007)
P.A.M. de Beyer	lid DB (2006)
R. Borst	lid DB (2007)
C. van Geel	lid (2004)
H.H. Vlietstra	lid (2003)
H.J.H. Vieberink	lid (2005)
A. ten Oever	lid (2000)
H. Robaard	lid (2002)
W.A.P. Remijnse	lid (2000)
Dr A.P.M. Rutten	lid (1993)
J.M. Seroo	lid (1985)
G.A. Schiller	lid (2002)

Adviseurs:

Mr P. van Schooten - Juridische zaken
Prof. Dr. J.L. van Haften - Bioloog
G.J. Spek - Technisch adviseur

Secretariaat:

J. van de Waardt,
Kamillelaan 11,
3925 RG Scherpenzeel.
tel: 033-4691797
fax: 033-4691797
E-mail: info@reewild.nl
www.reewild.nl

Ledenadministratie:

H. Hoek
Pootlersdreef 10
3824 DN Amersfoort
tel: 033-480 69 92
E-mail: h.hoek@orlaco.nl

Webshop: www.reewild.nl

Slijpplaatjes:

G.J.M. Koenderink, Lhee 96,
7991 PK Dwingeloo. tel: 0521-597356

Coördinator keurmeesters:

J. Schoonderbeek, Meidoornstraat 16,
7497 MG Bentelo. tel: 0547-292228

Vormgeving:

Lenoirschuring, Amstelveen.

Druk:

Lenoirschuring, Amstelveen.

Lithografie:

Lenoirschuring, Amstelveen.

Contributie: € 30 per jaar.

Bankrelatie:

ABN - AMRO Bank rek.nummer 49.70.37.440
t.n.v. Vereniging "Het Reewild" te Rhenen.

'Capreolus' is het onafhankelijke orgaan van de Vereniging Het Reewild. De weergegeven meningen komen niet noodzakelijkerwijs overeen met die van het bestuur. De redactie behoudt zich het recht voor, elke reactie te korten of te redigeren.

Copy voor 'Capreolus' nr. 55: 23 juli 2007

zenden aan redactie van Capreolus:
Rijksstraatweg 46, 3631 AD Nieuwersluis
djb.groen-grijs@planet.nl

Foto voorpagina: J. Huttinga

Overname van artikelen is toegestaan
mits de bron wordt vermeld.

Door Donald Buijtdorp,
naar aanleiding van de grofwilddag 2007

Probleem met je burens

Vera zegt dat we aan het syndroom lijden van de verschuivende ijkpunten. Helemaal niet! We lijden aan de virus van de conflicterende belangen. Iedereen praat voor eigen parochie. Dat mag ook en dat is ook goed. Je moet zeker je eigen belangen proberen veilig te stellen of in ieder geval proberen je eigen doelstellingen te halen. Maar je kunt er niet omheen dat je leeft in een groter geheel dan sec je eigen terrein. Je kunt niet zonder je omgeving en je burens en je omgeving en burens kunnen niet zonder jou. Wanneer iedereen zich dat nu eens realiseert en er zich naar gaat gedragen, hebben we meteen het medicijn gevonden tegen het alles besmettende virus.

Dat de herten van de Zuidoost Veluwe naar de IJssel moeten is een aardig verhaal. Leuk bedacht, klinkt ook goed voor de diersoort. Meer natuurlijke leefwijze in een meer natuurlijk leefgebied. Verrijking van voedselaanbod? Zeker, dat zijn de uiterwaarden wel. Nu worden ze nog intensief gebruikt door de mens. Bijvoorbeeld het landgoed Twickel met

gaat hier ook om geld. Geld voor het aanplanten en het onderhoud en geld ter dekking van de schade. De overheid kan daarbij helpen. Wilde dieren zijn van iedereen. Laat iedereen er dan ook voor zorgen en er aan meebetalen. Je kunt een algemene doelstelling, leuk voor iedereen en leuk voor de diersoort, niet door één particulier laten financieren. Dat is onge-

hoord. Een beetje het 'not in my backyard' principe.

Die verschillende belangen breken ons nog een keertje op. We schrijven met z'n allen stevige nota's en formuleren daarin harde doelstellingen over bijvoorbeeld een meer natuurlijke leefwijze in een meer natuurlijk leefgebied voor de grote wilde hoefdieren van de Veluwe. Vervolgens doen we er niets mee. Iedereen gaat over tot de orde van de dag. We bestrijden elkaar en vangen elkaar de vlooiën af. We verliezen de door ons zelf gestelde doelen uit het oog en we verliezen al helemaal de belangen van het dier uit het oog. De arme beesten zijn altijd de klos. Technisch weten we hoe we het moeten oplossen, we weten precies hoe we met de herten en wilde zwijnen moeten omgaan. We weten de ideale doelstanden en streven die ook na. De weten hoe we de verkeersslachtoffers moeten terugdringen, maar we doen er niets aan. Vanwege strijdige belangen.

Voorbeeld zoals het eigenlijk niet zou moeten. De provincie maakt zich nu druk over de nieuwe gebieden die ontstaan na de ingebruikneming van nieuwe ecoducten. NU? Dat had de provincie een aantal jaren geleden al moeten doen. Nu zijn ze te laat. De provincie verkoopt de huid voordat de beer geschoten is. Ze gaan nadenken, dat heet tegenwoordig een studie uitvoeren, over verbindingen over de A28 bij Nijkerk en zo. Maar een simpele, al jaren terugkerende vraag hoe het aantal aanrijdingen op de N302 tussen Harderwijk en Kootwijk kunnen worden teruggedrongen is het antwoord, weet ik niet. Hebben we nog niet over nagedacht. Het kan toch niet waar zijn, de N302 is de black spot voor doodgeden wilde dieren van de Veluwe. En we hebben er nog steeds niet over nagedacht hoe we dat denken op te lossen. Denken we überhaupt wel na? Laten we hopen van wel.

Foto: Eline Verwoerd

het Hof te Dieren. Nu is het al zo dat de herten naar de landbouwgebieden willen. In het gebied van Hof te Dieren lopen 75 herten op een stukje van 150 Ha. Ze hebben daar gewoon last van die beesten door schiltschade en vraat aan bomen. Particulieren kunnen wel eens een commercieel doel met hun bos voor ogen hebben. Twickel wil ook de cultuurhistorie van oude beukenlanen in stand houden, daarvoor moeten nieuwe beuken aangeplant worden. Maar die nieuwe worden dan stantepepe door de herten weer opgegeten. De herten komen bij Natuurmonumenten vandaan. Los dit probleem samen op, zou ik zeggen. Natuurmonumenten mag het probleem van Hof te Dieren niet van zich afschuiven. Het

Foto: Eline Verwoerd

De nieuwe zweethondenlijst

Eindelijk is het nu zover: de vernieuwde zweethondenlijst is uit. Deze lijst bestaat uit deskundige hondengeleiders met hun zweethonden. Zweethonden zijn honden die gespecialiseerd zijn in het opsporen van gewond grofwild. De vernieuwde lijst was hard nodig, want alleen al op de Veluwe sneuvelen jaarlijks meer dan 700 stuks grofwild (reeën, wilde zwijnen, heren en damherten) in het verkeer. In heel Nederland zelfs meer dan 5.000 dieren. Vaak zijn de dieren op slag dood, maar lang niet altijd. Na de aanrijding vlucht het dier vaak zwaar gewond het bos in. Ook tijdens de beheerjacht kan het gebeuren dat een dier wegvlucht en onvindbaar is. Met een zweethond kan het gewonde dier doeltreffend opgespoord worden.

Wat is een zweethond?

Zweet is een jagersterm voor bloed. Iedere jachthond, ongeacht het ras, kan opgeleid worden tot zweethond. Belangrijke eigenschappen van een goede zweethond zijn: een grote spoorvastheid en voldoende scherpheid. Dit betekent dat het ene ras meer geschikt is dan het andere ras. Speciaal gefokt voor het zweetwerk zijn: de Hannoveraanse zweethond, de wat lichter gebouwde Beierse bergzweethond en de nog kleinere Alpenländische dasbrak. Een zweethond is in staat om het spoor van bijvoorbeeld een zieke ree langdurig te volgen. De hond is zelfs in staat om een spoor van meer dan twee dagen oud op te pakken. De hond zoekt aan een lange lijn, de zogenoemde zweetriem. Eenmaal bij het dier aangekomen ligt het dood of vlucht het weg. In het laatste geval wordt de hond geslipt en gaat hij in de achtervolging, het zogenoemde hetzen. De hond probeert daarbij het gewonde dier te stellen door het de pas af te snijden en al blaffend cirkels te draaien rond het dier. Als het dier op de plaats blijft staan, kan het gewonde dier alsnog uit zijn lijden worden verlost door de hondengeleider.

Beschikbaarheid

In het verleden was het soms nogal lastig om een goede zweethond ter plaatse te krijgen. Ons onlangs geridderde lid de heer Paul Schneider heeft daarom vijftien jaar geleden al het initiatief genomen om een zogenoemde 'Zweethondenlijst' op te stellen. In deze lijst, welke tweejaarlijks werd uitgegeven door 'Vereniging Het Reewild' staan de adresgegevens van een groot aantal zweethondengeleiders met hun honden. Het initiatief van Paul Schneider en de vereniging heeft in een enorme behoefte voorzien. Zowel vanuit de beheerjacht, wegbeheerders, politie en ANWB/Wegenwacht werd jaarlijks honderden keren een beroep gedaan op de deelnemers van de lijst.

Vernieuwde Zweethondenlijst

Inmiddels is de vernieuwde zweethondenlijst gereed. De lijst wordt nu uitgegeven door de Stichting Zweethonden Nederland (SZN). De lijst wordt ondersteund door een groot aantal organisaties, waaronder behalve de Vereniging het Reewild ook Vereniging tot behoud van het Veluws Hert, KNJV, NOJG en de ANWB.

Foto: Eline Verwoerd

De kwaliteit van de lijst is verbeterd. Dit is erg belangrijk, want degene die een aanvraag doet voor een nazoek moet er ook verzekerd van zijn dat er een kwalitatief goed nazoekteam komt. In het verleden stonden er een aantal zeer professionele nazoekers op de lijst, maar ook een aantal minder deskundigen. Het niveau van de deelnemers is nu praktisch gelijk. Kwaliteit geeft uitzicht op meer geslaagde nazoeken.

Nieuwe stichting

De vernieuwde zweethondenlijst heeft een betere kwaliteitsborging dan in het verleden. De deelname aan de nieuwe Zweethondenlijst is niet vrijblijvend. Zowel hond als geleider moeten over aantoonbare kwaliteit beschikken. De beoordeling hiervan hangt niet alleen af van de blauwe ogen van de hondengeleider, maar is ook daadwerkelijk getoetst. Zo heeft de hond met goed gevolg een ORWEJA zweetspoorproef gelopen en is bovendien beoordeeld op het gedrag bij een dood stuk grofwild. Verder is de zweethondengeleider geëxamineerd in de herkenning van de aard van het letsel van het gewonde stuk grofwild.

Ook is de zweethondengeleider in het bezit van een jachtakte en een geweer om doeltreffend een eventueel vangschot te geven.

Om de deelnemende hondengeleiders de gelegenheid te bieden hun kennis te vergroten worden cursussen gegeven. Het opzetten van cursussen, het toetsen van de nazoekteams en het monitoren van de nazoeken is enorm veel werk. Om dit allemaal te realiseren is de Stichting Zweethonden Nederland opgericht. In samenwerking met Vereniging het Reewild en andere betrokken partijen brengt de stichting de nieuwe Zweethondenlijst uit. De SZN zal trachten de mogelijkheden voor nazoeken bij een breder publiek bekend te maken, zodat onnodig dierenleed tot een minimum beperkt kan worden.

Als bijlage bij dit tijdschrift treft u de Zweethondenlijst aan. De lijst is compact en handzaam uitgevoerd, zodat hij eenvoudig is mee te nemen bij uw andere papieren. Het is te hopen dat u de lijst nooit nodig heeft. Maar mocht u onverhoopt toch in aanraking komen met een gewond ree of wildzwijn, dan kunt u

altijd een beroep doen op een deskundige zweethondengeleider van de Zweethondenlijst. Meer informatie over het zweethondenwerk kunt u ook vinden op de website www.zweethonden.nl

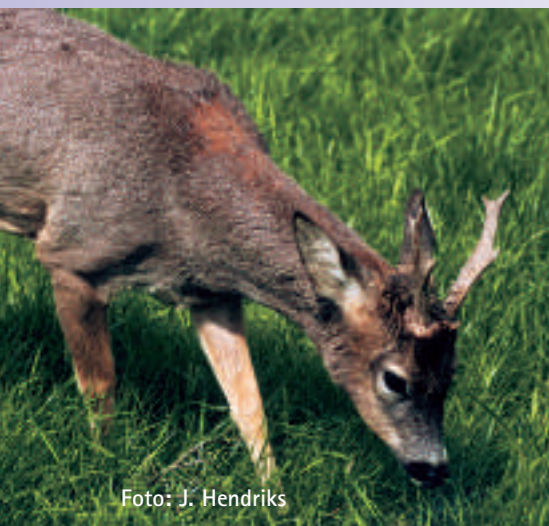

Foto: J. Hendriks

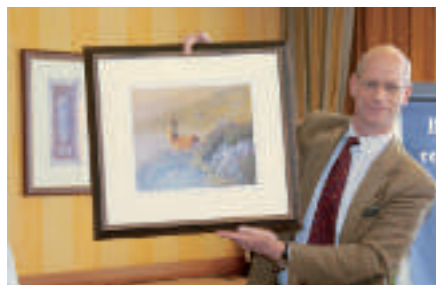

Foto: Eline Verwoerd

Foto: J. Hendriks

Algemene ledenvergadering in teken van afscheid en projecten

Tijdens de algemene ledenvergadering gehouden op 14 april namen 3 bestuursleden afscheid van het Landelijk Bestuur.

Zaterdag 14 april vond in het Ampt van Nijkerk te Nijkerk de jaarlijkse algemene ledenvergadering plaats. Helaas was de verwachte opkomst minder daar deze dag ook de wildtellingen van de KNJV werden gehouden. Gelukkig kon de voorzitter toch nog een redelijke opkomst welkom heten.

Tijdens deze vergadering werd afscheid genomen van de heren van Heek, Hoek en Dorenbosch. De aftredende bestuursleden hadden

ieder een eigen reden om het bestuur vaarwel te zeggen maar druk, druk, weinig tijd, e.d. werd wel vaak gehoord.

Met voor een ieder een woord van dank voor de diensten voor de vereniging verricht, nam de voorzitter afscheid van de aftredende bestuursleden en werd hen door de secretaris een fraai afscheidscadeau aangeboden.

Van Heek was erg blij dat alle oud-voorzitters [de heren Schenk en Neutel] waaronder hij gewerkt had, bij deze vergadering aanwezig waren. Gelukkig konden ook twee nieuwe leden benoemd worden en wel de heren Borst en Greep. Dhr. Greep zal binnen het bestuur de

functie van penningmeester overnemen. Verder namen de projecten een belangrijk deel van de vergadering de aandacht. Voorzitter gaf een uitgebreide toelichting alvorens op de cijfers werd ingegaan. Gelukkig kon de vergadering zich, zij het met een financieel voorbehoud, vinden in de plannen en kan het bestuur nu aan de slag.

Al met al kan de vereniging terug zien op een geslaagde ledenvergadering.

Tekst en foto's: Jaap van de Waerdt

Arfman Hekwerk b.v.
Ondernemersweg 15
7451 PK Holten
Tel 0548 36 29 48
Fax 0548 36 50 42
Internet www.arfman.nl
E-mail info@arfman.nl

Uw specialist in:

- Landschappelijke afrasteringen
- Kleinwild- c.q. dassentunnels en grofwildtunnels
- Inrichting van begrazingsprojecten
- Wild- en veeroosters
- Industriële en paneelhekwerken
- Rasterplannen en bestekken
- Verkoop van afrasteringsmateriaal
- Dealer van producten ter voorkoming van fauna-verkeersslachtoffers, zoals wildreflectoren (WEGU), Duftzaun en Kitzrettung (Hagopur)

Door Jan Smit

Wild und Hund 4/2007

'Op de horens'

Dat was lachen, onder de 35 jagers en drijvers op ree tijdens een jacht in Oostenrijk. Een bok dacht ook dat de aanval de beste verdediging was. Hij liep abusievelijk een jager omver, de buks vloog door de lucht en de bok kreeg toevallig dat wapen 'op de horens' en maakte dat hij weg kwam. Helaas bungelde de buks voor zijn lopers, waardoor het dier struikelde en de buks weer vrij kwam. De jager kwam zonder noemenswaardige gevolgen weer overeind, het geweer zal wel opnieuw moeten worden ingeschoten en het leukste: de bok ontquam gezond en wel.

Eend

Dit volgende heeft weinig met ree te maken, maar is toch wel leuk. Een Amerikaan schoot een eend (dood, dacht hij), had het erg druk en borg na thuiskomst die eend (met veren en al) op in de diepvries. Toen zijn vrouw een dag later daaruit wat nodig had, keek die eend haar verbaasd aan. Hij leek bekomen van een slecht schot en had het er levend afgebracht. We weten hoe vrouwen kunnen zijn: de eend werd vertroeteld, kwam weer helemaal bij en op gewicht en werd vrij gelaten. Wie zou dat niet gedaan hebben?

Hoogzitten op de grens

Langs de snelweg door Duitsland zie je vaak een snoer van hoogzitten, alle opgesteld langs

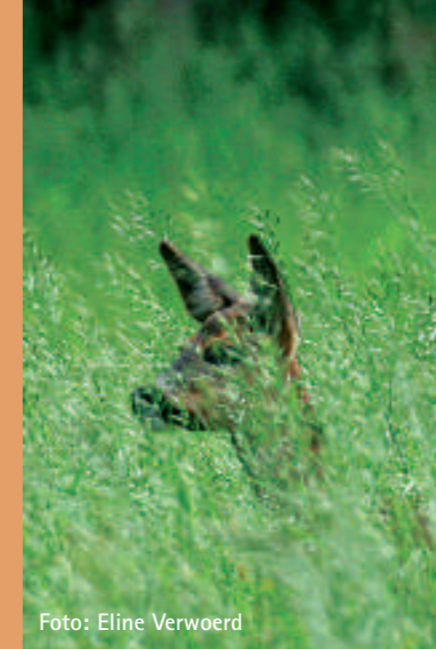

Foto: Eline Verwoerd

of tegenover een bosrand. Nu schijnt het daar ook voor te komen, dat jagers elkaar onderling het leven moeilijker maken dan noodzakelijk is en dat de een voor de ander niet wil dat 'zijn' wild net door de buurjager geschoten wordt. Er zijn dan revieren, waarbij, bij wijze van spreken, de hoogzitten om en om op de grens staan. Dat kan gevaarlijke situaties opleveren bij het voorzichtig naderen van zo'n hoogzit. Is een eerder aangekomen jager half in slaap gesukkeld en ziet hij opeens wat bewegen in het struweel, dan kan hij (of zij, natuurlijk) menen dat net die kapitale bok uit wil treden waar hij al drie weken op 'zit'. En ja, er kan eventueel een schot volgen...

Maar dat daargelaten, de toegang tot zo'n grenshoogzit zal ook vaak net over buurmans terrein lopen en daar is de buurman weer niet zo blij mee. Dan de nazoeken. Indien het eigen jachtveld begint met een kaalslag of een stuk cultuurland, zal een ziekgeschoten dier de dekking opzoeken en dus naar het bos van de burens verdwijnen. Zo kan weer hernieuwde

wrevel ontstaan omdat soms nagezocht moet worden, met alle verstoring van dien.

Ook voor ons kleine landje is te overwegen om de hoogzit niet net op de grens van het jachtterrein te zetten. Blijf daar een stukje vandaan, 200 meter is wel het minste. Zit je iets te laag met het schot, dan kan een ree toch nog wel eens 50 tot 100 meter afspringen (vooral met de lichte kalibers), maar blijft dan binnen je eigen jachtgrenzen. Bouw altijd een goede verstandhouding met de burens op, zodat je kunt nazoeken zonder direct politie, opzichter, jagers en anderen te moeten waarschuwen!

Deer, voorjaar 2007

Zelfregulatie, een sprookje

John Linell (Noors Instituut voor Natuurbeheer) en Jean Gaillard (Universiteit Lyon) stellen dat 'zelfregulatie' van reeënpopulaties een verkeerd denkbeeld is en niet meer wetenschappelijk ondersteund wordt.

De laatste twintig jaar is er veel Europees onderzoek gedaan naar die zogenaamde zelfregulatie van het ree en de uitkomsten wijzen onontkoombaar naar een noodzakelijke herziening van inzichten. Opvallend is, dat ook bovengenoemde wetenschappers vraagtekens zetten bij de reeëntellingen, dat deze vaak tot frustratie leiden bij deskundigen en dat er weinig waarde aan kan worden toegekend.

Indien de dichtheid van de populatie toenam, zo veronderstelde men, werden meer jonge

Foto: J. Huttinga

dieren in het voorjaar en vroege zomer 'ver-dreven' en/of zouden elders hun heil zoeken. Het lijkt allemaal zo logisch, maar het is niet waar.

Dit vermeende feit werd verheven tot wetenschap en deskundigen zagen daarin voldoende reden om aan te nemen dat het ree op die manier zelf zorgde voor harmonie tussen dichtheid, dekking en voedselaanbod. Deze gedachte werd nog eens bevestigd toen Boguslaw Bobeck uit Polen daarover in 1977 in het wetenschappelijk tijdschrift Nature publiceerde. Hij baseerde zich voornamelijk op vermeend gedegen onderzoek van Strand-

gaard, Denemarken, uit 1972. Maar ook diens aanname dat de migratie zo sterk zou zijn dat dit de voornaamste reden voor een stabilisatie van de dichtheid zou zijn, bleek achteraf bezijden de waarheid. Strandgaard greep op zijn beurt terug op onderzoek uit 1953 van Andersen en op nog eerder van een groep Engelsen, waaruit zou blijken dat het ree voor de maximale populatiedichtheid zelf de bovengrens zou bepalen. Deskundigen nemen elkaar serieus en het misverstand over een reeënpopulatie wordt zo 'kunstmatig' in stand gehouden. De ene deskundige neemt het van de ander over en de 'beheerders in het veld'

dragen dat op hun beurt weer uit en het kringetje is rond. Het enige goede van bovenstaande veronderstellingen is, dat naar aanleiding daarvan kritisch ingestelde mensen opnieuw onderzoek zijn gaan doen, zodat de inzichten, door het aandragen van steekhoudende argumenten, bijgesteld kunnen worden. Zij betrekken wel in hun beschouwingen zogenaamde 'beperkende factoren', die wél van invloed zijn op de populatieontwikkeling. Dat zijn: jacht, aanrijdingen, verdrinking, verwonding, voedseltekort, predatie, dekking en weersomstandigheden. Vreemd genoeg spelen ziektes een minder duidelijke rol. Een nieuwe bijkomende factor zou kunnen betekenen de invoer van grotere predatoren zoals wolf en lynx. Over het weer: een winter met veel sneeuw werkt negatief, een voorjaar met wat warmte (en meer voedsel) is weldadig.

Twee processen voor de populatiedynamica zijn belangrijk, in de ogen van die onderzoekers.

1. Beperkende factoren vormen geen limiet voor de mogelijk dichtheid.
2. De beperkende factoren dienen gezien te worden als een fenomeen op zichzelf. Dat wil zeggen dat deze factoren op de reproductie, de dichtheid en de mogelijke overleving van het ree niet van blijvende invloed zijn.

Beide stellingen lopen in elkaar over en krijgen steeds meer betekenis. Door de verfrissende inzichten ontstaat er een veel beter begrip over de populatieontwikkeling van het ree. Mooi en aardig, maar de vraag is nu in hoeverre bovengenoemde factoren beïnvloed worden door dichtheid en wanneer dat het geval is, of ze dan beschouwd kunnen worden als 'regulerende factoren'.

De laatste onderzoeken wijzen wel op een relatie tussen dichtheid en het succes voor reproductie, c.q. stabilisatie. Die dichtheid lijkt invloed te hebben op het aantal kalveren, hun overlevingskansen en de toename van het lichaamsgewicht gedurende het eerste halve jaar, maar zijn niet van doorslaggevende betekenis voor de uiteindelijk mogelijke stand. De natuurlijke sterfte is lastig te koppelen aan de dichtheid van de populatie. In jaren bijvoorbeeld dat de dichtheid door wat voor oorzaak dan ook is afgenomen, zien we de periode daarop soms een onevenredig snelle populatiegroei, dus veel kalveren, onafhankelijk van het voedselaanbod. Die snelle vermeerdering zwakt pas af indien extreme aantallen bereikt worden. En zakt de dichtheid, dan vergt het ook weer geruime tijd voordat de overlevings-

kansen van de jonge dieren toenemen, ondanks meer voedsel en minder stress. We zien zo dat wanneer het ree aan zichzelf overgelaten wordt, de dichtheid fluctueert boven de (biologische) draagkracht. En hierbij spelen dus ook de weersomstandigheden mee, in een dichte winter bij hoge dichtheid zie je meer sterfte, een warm voorjaar werkt positief op de overleving.

En wat nu over die migratie van jonge dieren? Voor het effect op de dichtheid is ook dat niet van betekenis. In gebieden met lage dichtheid zie je soms zelfs meer migratie dan in gebieden met hogere dichtheden. Voedselaanbod en dekking zijn kennelijk belangrijker om te blijven of te vertrekken dan de dichtheid als zodanig.

Ook hier treedt het ree eigenzinnig op en bepaalt zelf wel of het ergens wil blijven of niet, ongeacht de mening van onze deskundigen. Al met al lijkt het dus wel aannemelijk om simpelweg te stellen dat het ree zijn eigen dichtheid bepaalt, maar dat idee is niet langer houdbaar. Vertaal dat maar eens naar praktisch diermanagement!

De conclusie: het ree is volgens de moderne inzichten niet in staat om 'zelfregulatie' door te voeren. De populatie stijgt met ups en downs gestaag door (ondanks de bijkomende sterftedactoren) tot een absolute bovengrens bereikt wordt waarbij individueel dierenleed ontstaat. Om een populatie gezond te houden dient dan de nadruk gelegd te worden op één van de sterftedactoren die heel goed in de hand kunnen worden gehouden - jms.

Opwarming en populatie

De opwarming van de aarde heeft hier en daar een langer groeiseizoen tot gevolg. Ook de uitstoot van meer CO² geeft aanleiding tot weelderige groei van bodem- en struiklaag en daarmee tot meer voedselaanbod. Dr. Justin Irvine verwacht dat beide fenomenen aanleiding zullen geven tot minder sterfte onder éénjarige hoefdieren. Hij vindt dat reproductie als jeugdsterfte mede bepalend zijn voor de populatieontwikkeling en zachtere winters met een warmer voorjaar kan aanleiding geven tot eerder zetten van de kalveren, die vervolgens in aangenamer tijden grootgebracht kunnen worden. Wel zal dit CO²-effect in bijvoorbeeld het bos anders zijn dan in de heuvels zonder een duidelijke struik- en boomlaag.

Verkeer

In Engeland komen per jaar meer dan 70.000 ongelukken met hertachtigen voor. Uit een onderzoek tussen 2000 en 2005 bleek, dat per jaar hierdoor gemiddeld 20 mensen de dood vonden en 700 gewond werden. De verzorgings- en ziektekosten belopen per jaar ongeveer €45 miljoen, de claims voor de autoverzekering ongeveer €25 miljoen. Maar de herten komen er ook niet ongeschonden van af. Ongeveer 10.000 dieren raken ernstig gewond en worden lang niet alle terug gevonden. Het is, na het toegestane afschot, de belangrijkste oorzaak voor de reductie van de populatie. De meeste aanrijdingen vinden plaats in het drukke zuidoosten van Engeland (Thetford), maar bijvoorbeeld ook in het New Forrest. Maatregelen om de dieren van de wegen af te houden hebben maar zeer beperkt succes, de beste manier is om de chauffeurs oplettender te maken en hun rijgedrag te beïnvloeden, maar dat blijkt (ook in Nederland) een praktisch onmogelijke opgave.

jan1.smit@wxs.nl

TEKENVRIJ MET HAGOPUR ZECKEN-FREY

ZECKEN-FREY is het nieuwe afweermiddel tegen teken en veel andere lastige insecten. Driehonderd doseringen in een handige en kleine spuitbus. Omdat het geen insecticiden bevat is **ZECKEN-FREY** ook heel geschikt voor kinderen en (jacht-)honden. **ZECKEN-FREY** verstoort met zijn milde, frisse geur uw jacht niet. Werkt 4-8 uur.

SLECHTS 8,95

Verkrijgbaar bij de importeur van **HAGOPUR ZECKEN-FREY** voor Nederland en België **HEMKER & BEKKING B.V.**

HEMKER **BEKKING**

de winkel voor de buitenmens

TWELLO Mijverheidsstraat 5 7391 ZT **TEL.** 0571 276352
BEEK en DONK Broeversstr. 25-a 5741 CL **TEL.** 0492 553460
LEIMUIDEN Trindstr. 15-a 2451 GG **TEL.** 0172 506593
LEEK De Schelp 17 9351 MZ **TEL.** 0594 514251
 dinsdag t/m vrijdag 10.00-18.00, zaterdag 10.00-17.00 **GRATIS PARKEREN**
KIJK OOK EENS OP WWW.HEMKER-BEKKING.NL

Foto: J. Huttinga

Het landgoed Twickel te Delden. Sedert eeuwen ligt het als een juweel tussen de mooie heuvels van Salland en Twente. Donkere pijnbomen, zware beuken, machtige eiken, poëtische berken, weiden, landbouwakkers, heidevelden en vijvers vormen het landgoed. Maar vergeet alstublieft niet de fauna van het landgoed. Bij de schitterende flora hoort nu eenmaal een rijk dierenrijk. Om een vrouwtje te lokken beuken de spechten er in het voorjaar lustig op los. Eenden krijgen hun pullen, de havik slaat zijn prooi, de lammeren sieren de wei en Twickel's reeën aanschouwen op gepaste afstand nieuwsgierig de bedrijvigheid van de mens. Reeën zijn er altijd geweest op het landgoed, dat staat buiten kijf. In de analen van het landgoed vindt men berichten over de 'heerlijke' jacht. In de geschiedenis gaat het landgoed terug tot 1347 toen een zekere heer Herman van Twicklo 'het Eysink' kocht. Het Eysink is nog steeds onderdeel van het huidige landgoed. De naam Twicklo is in de loop van de eeuwen veranderd in Twickel.

De adellijke eigenaren van het landgoed hielden nauwgezet bij wat er zoal nodig was voor een goed beheer van het landgoed. Dus ook wat er aan fauna middels de jacht binnenkwam. Elk geschoten, gevangen of geslagen konijn werd bij wijze van spreken boekhoudkundig verantwoord. Men noteerde zelfs aan wie een geschoten konijn geschonken werd. De registratie was altijd achteraf. Men hield bij wat er werd geschoten, door wie en waar op het landgoed. In de analen van het landgoed vinden we de volgende berichten: 5 juni 1939, "in verband met schade door reewild op de landerijen op het landgoed Twickel vergunning te verlenen om reeds nu tot het doden van eenig reewild zoowel geiten als bokken te mogen overgaan." Deze aanvraag was gericht aan de Commissaris van de Koningin in Overijssel. Naar verluidt is de vergunning verleend. In de jachtboeken van het jaar 1939 is opge-

zo zie je maar, ook in 1939 was het beheer van reewild al aan regels gebonden. Ook grote terreineigenaren van adellijke geslachten hadden het op hun eigen terrein niet alleen meer voor het zeggen. De Commissaris van de Koningin diende zijn goedkeuring te geven aan het afschot voor reeën.

De Stichting Twickel heeft het landgoed in Delden in vier grote jachtgebieden en enkele kleinere verdeeld en verpacht aan jagers/beheerders. Jacht is onlosmakelijk verbonden aan het landgoed. De laatste Barones liet in de oprichtingsakte van de stichting opnemen dat de jacht een wezenlijk deel uitmaakt van het landgoed binnen de kaders van de wet. Door de decennia heen blijkt steeds weer dat de jagers/beheerders een cultuurhistorische binding met het landgoed hebben. De hoofdmoot van de jagers/beheerders wonen in de directe omgeving van het landgoed. De meesten zijn zelfs in de regio geboren en zijn om het zomaar te zeggen met het landgoed opgegroeid.

Eigenaren van het landgoed

Als eerste dus Herman van Twicklo, daarna de telgen van het geslacht Van Raesfelts, landdrosten van Twente. De laatste dochter van Van Raesfelts huwde met Jacob graaf Van Wassenaer Obdam. Aldus kwam Twickel in bezit van het geslacht Van Wassenaer Opdam. Dit duurde tot 1831 want toen ging door huwelijk het landgoed over naar de baronnen Van Heeckerens. De laatste baron Van Heeckeren bleef zonder nageslacht. Zijn echtgenote de douairière M.A. van Heeckeren van Wassenaar bracht in het jaar 1953 het gehele landgoed onder in de Stichting Twickel. Zo zei zij, zal het landgoed behouden blijven als schitterend natuur- en cultuurgoed van Twente.

De redactie heeft op basis van Twickels telgegevens de ecologische draagkracht uitgerekend. Met inachtneming van het ontbreken van gegevens in 2001 (MKZ) en een aantal slechte teljaren berekent de redactie een K van 395 stuks reeën. Er zijn jaren geweest dat Twickel 100 stuk meer telde dan de ecologische draagkracht aangeeft. Dat is enerzijds mooi, maar anderzijds zorgwekkend.

aantal miljoenen toegenomen, dientengevolge heeft de bebouwing toegenomen en is de infrastructuur aan de mens en zijn economie aangepast. Het ree is keurig meegegroeid en heeft zich aan Twickel aangepast. "Dat baart ook wel zorgen. De grote aantallen, gemiddeld tellen we toch bijna 500 reeën op de WBE waarvan Twickel de meeste hectares uitmaakt, zorgen ook voor een toename in het aantal verkeersslachtoffers".

Foto: J. Hendriks

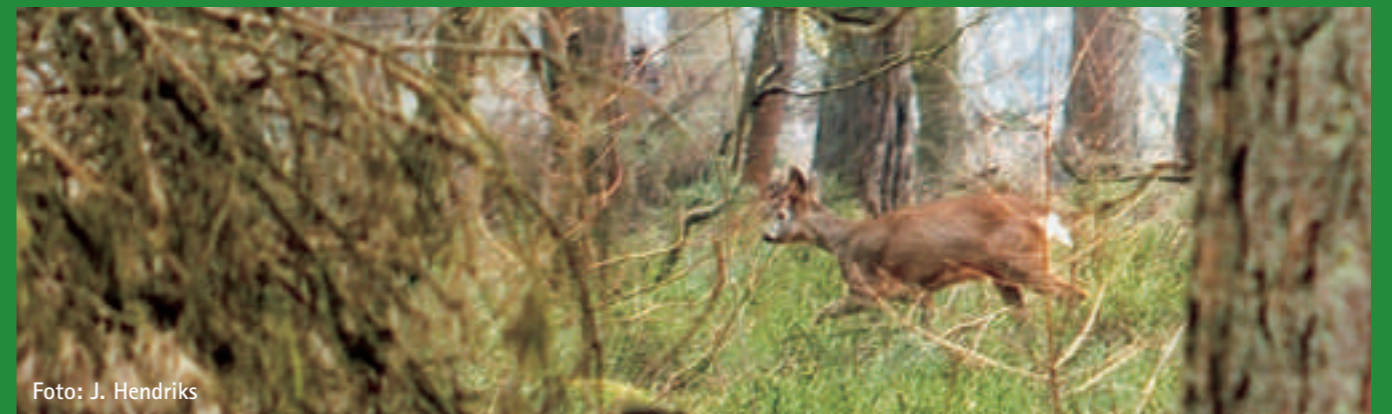

Foto: J. Hendriks

Reeën op het Landgoed Twickel

Door Donald Buijtdorp

tekend dat er 2 reebokken zijn geschoten. Ook is het volgende bericht uit datzelfde jaar teruggevonden: "heb ik de eer Uwe Excellentie mede te delen dat het den jager H. Michel slechts is mogen gelukken twee bokken te schieten met het verzoek om de vergunning te verlengen tot 29 juli".

Foto: J. Hendriks

Pas met de oprichting van de WBE en iets later de invoering van de Flora- en faunawet wordt er serieus omgegaan met het verkrijgen en verstrekken van gegevens. "Zonder kun je niet meer", zegt ook Jelke Bosch, jagermeester van een van de jachtvelden tevens huisarts te Delden en Joop Schoonderbeek, reewildcoördinator van de WBE Twickel (groot 8.000 ha). Men wil weten wat we doen. Dat mag ook, er is niets geheimzinnigs aan wat we doen. We tellen elk jaar de reeën volgens de avond-ochtend-avond telmethode. Consequent vanaf het jaar 1998. Eén jaar viel uit vanwege de MKZ en dit jaar bijvoorbeeld hebben we heel slecht geteld. De ochtend viel geheel uit vanwege dichte mist. Op basis van de tellingen wordt het afschot aangevraagd. De reeënstand is naar onze indruk in de afgelopen decennia alleen maar toegenomen. Registreerde men in 1939 een afschot aantal van 2 reebokken, dat zijn er nu 84 geworden. Het landgoed Twickel is ook rijker geworden. Rijker in het aanbod van voedsel voor reeën. Het areaal bos is vele male groter van 60 jaar geleden, dus ook de dekking is beter. Alles is beter. Wat misschien niet beter voor de reeën is, is de toename van menselijke bedrijvigheid. Per slot van rekening is ons bevolkingsaantal met een

"Een 40 stuks valwild per jaar vinden wij er eigenlijk 40 teveel. Helemaal terugdringen kun je het niet, maar met maatregelen komen we toch een eind. Drempels in de weg door het landgoed heeft het aantal al doen afnemen. Gericht afschot in de buurt van drukke wegen helpt ook is onze indruk. De voorjaarsstanden vinden wij wat te hoog, zie de uitkomsten van de tellingen en de berekening van de redactie. Inkrimping van de stand zou een positieve bijdrage kunnen leveren aan de vermindering van het aantal verkeersslachtoffers. Verder gaat het echt goed met 'ons' wild. Ten opzichte van mijn begin periode in deze regio (1967) zegt Joop Schoonderbeek zijn de gewichten van het ree alleen maar toegenomen. Het stabiliseert nu. Een afname nemen we absoluut niet waar. We mogen dus aannemen dat het met de gezondheid van 'onze' reeën dus wel goed zit". "Dat moet ook zo blijven, vult Jelke Bosch ogenblikkelijk aan. We gaan door en blijven de zaak in de gaten houden, goed monitoren en op basis van de gegevens maatregelen nemen".

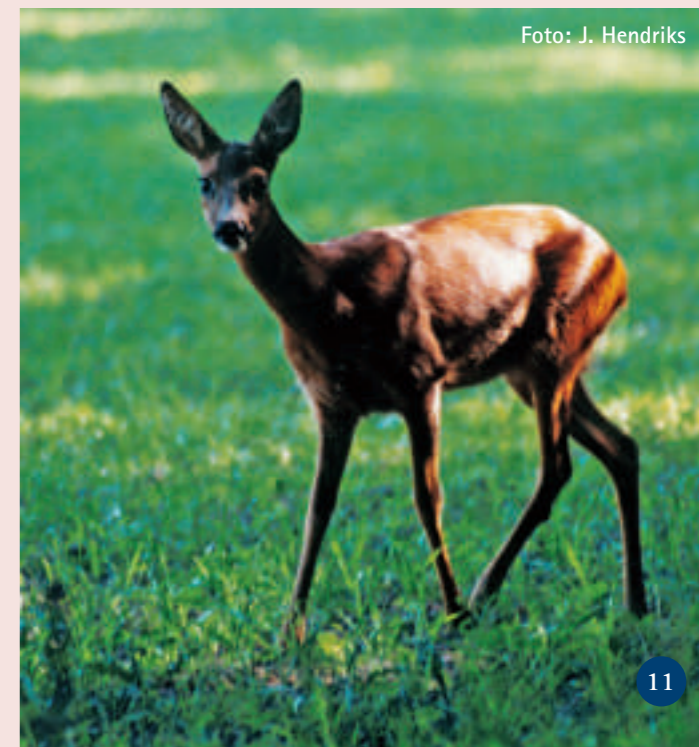

Foto: J. Hendriks

Blijven of wegtrekken

Rond hun eerste verjaardag worden reeën met een geweldige verandering in hun leven geconfronteerd. Ze moeten hun beschermde leventje verwisselen voor het onzekere leven van de volwassenheid. De reeëit, de moeder, bepaalt dat. De keuze voor een toekomstig leefgebied is de volgende moeilijke beslissing voor jaarlingen en smalreeën. Een moeilijke fase in het leven van een jong ree. Ook een interessante fase voor de in reeën geïnteresseerde mens. Dr. John Linnell, wildbioloog aan het Noorse Instituut voor Natuuronderzoek in Trondheim, publiceerde recent de uitkomsten van een langdurig onderzoek naar het gedrag van jaarlingen en de smalreeën op zoek naar een eigen stukje leefgebied, hun nieuwe thuis.

Zijn bevindingen zijn door Gundula Thor vertaald in het Duits en gepubliceerd het in de Deutsche Jagdzeitung. Dit artikel is voor Capreolus vertaald door G.J. Spek.

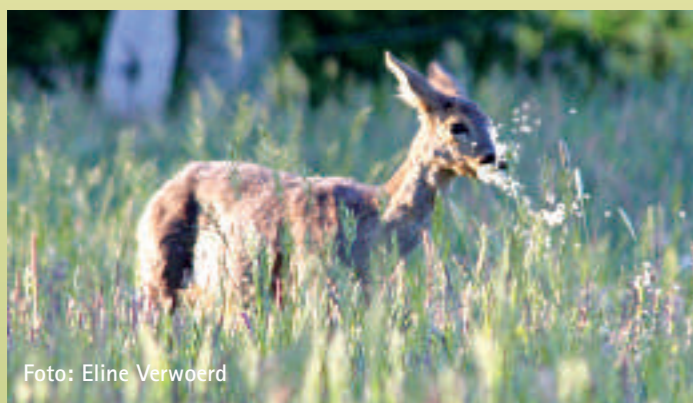

Foto: Eline Verwoerd

Foto: Eline Verwoerd

"Vanaf het moment dat ik startte met reeën onderzoek (18 jaar geleden), heb ik honderden reekalveren gemerkt. Hoewel deze kalveren, puur wetenschappelijk bezien, voor mij eerder nummers waren dan levende dieren, leerde ik toch vele ook individueel kennen. Dat kwam omdat ik hun verdere levensloop bestudeerde. De meeste kalveren vielen al snel ten prooi aan vos of cyclomaaier, ook stierven behoorlijk veel aan onderkoeling. Toch lukte het ettelijke reeën gedurende hun gehele leven te blijven volgen. Dit hebben we aan twee zaken te danken: als eerste aan onze mee groeiende zenderhalsbanden, geschikt voor reeën van kalf tot en met jaarling of smalree, en als tweede konden we een paar reeën opnieuw vangen en de zenderhalsband voor volwassen reeën omdoen".

De onderzoeksresultaten zijn afkomstig uit twee onderzoeksgebieden, te weten het voedselrijke eiland Storfosna (1.000 ha.) in het midden van Noorwegen waar we van 1989 tot 1994 onderzoek hebben verricht en in een bosgebied in het zuidoosten van Noorwegen. Daar startte het onderzoek in 1995 en wordt het nog steeds voortgezet. "In Storfosna heb ik 120 en in het andere gebied 40 jaarlingen en smalreeën telemetrisch gevolgd. Veel

andere interessante bevindingen kwamen uit onderzoek uit Zweden, voornamelijk van mijn collega's Kjell Wahlström en Olof Liberg.

Als eerste bleek dat de overlevingskansen van kalveren na 2 à 3 maanden met sprongen toe te nemen. Vanaf midden augustus, dus na de bronst, tot het daaropvolgende voorjaar volgen de kalveren de geit op de voet. De winter kan voor reeën een sociale periode zijn, zeker wanneer zich flexibele sprongen rond voedselrijke plekken hebben gevormd. Zodra het voorjaar invalt veranderen de leefomstandigheden drastisch. De sociale binding met familie wordt verbroken. Kalveren vieren een eenzame eerste verjaardag, omdat ze een aantal weken daarvoor door de geit zijn verlaten, verstoten zo u wilt".

"In de literatuur wordt verhaald over mogelijk agressief gedrag van de reeëit tegen haar kalveren. Ikzelf heb dat echter nooit kunnen waarnemen. Jaarlingen worden natuurlijk, overal waar ze opduiken, door territoriale bokken aangevallen. Binnen een maand nadat ze door de geit zijn verlaten beginnen de eenjarige reeën rond te trekken. En dan wordt het gecompliceerd! Waar moeten ze heen?

Hoe ver trekken reeën weg?

"Enkele éénjarigen bewegen zich gedurende de zomer over verhoudingsgewijs korte afstanden. Ze bewegen zich in een gebied van een kleine 100 hectare. (We weten dat voor volwassen reeën een benuttingsgebied van 20 tot 30 hectare normaal is).

Op Storfosna hadden we veel van deze eenjarigen die door studenten op de fiets gepeild werden. Andere éénjarigen vertrokken gewoon. Interessant is dat veel gezenderde eenjarigen probeerden het 500 meter brede water wat het eiland van het vaste land scheidt over te steken. Enkele haalden de overkant een aantal zwom weer terug en een aantal spoelde verdrongen aan. De bewoners keken wel eens raar als we met onze zenders het water op gingen om reeën te peilen. In zuidoost Noorwegen moesten we fiets en boot inruilen voor een vliegtuig. De éénjarigen verdwenen naar alle denkbare windstreken. Het record vestigde een smalree met een afgelegde afstand van 130 kilometer. Ze was met haar trek de grens met Zweden overgestoken". De standaard regel is dat ongeacht de afstand die ze afleggen, ze een eigen stek zoeken die we hun huis kunnen noemen. Veel van de onderzoekingen uit het verleden naar het

trekgedrag van reeën is gebaseerd op reeën die voorzien waren van oormerken. Terugmeldingen van dode reeën (geschoten of doorgereden) gaven inzicht in hun ruimtelijke gedrag. Echter wat tussen het tijdstip van merken en de terugvondst is gebeurd bleef in duisternis gehuld. Omdat het merendeel van onze reeën van zenders voorzien waren konden we onze reeën permanent volgen.

Wintersprong

"In de late herfst met de strenge winter voor de deur namen we telkens het volgende waar. Veel van de éénjarigen en dan vooral de smalreeën, die al weg waren getrokken en waarvan we aan hadden genomen dat ze hun eigen thuis hadden gevonden, verschenen weer in hun geboortegebied. Ze sloten zich bij hun moeder aan en vormden met de andere reeën een wintersprong.

Op het eiland Storfosna stelde dit eigenlijk weinig voor omdat deze meeste smalreeën zich op minder dan een kilometer hadden gevestigd. In zuidoost Noorwegen was dit andere koek. Een smalree die in haar eerste zomer op circa 45 kilometer haar nieuwe leefgebied vond - en waarvan wij aan hadden genomen dat ze zich daar had gesetteld - was terug op haar geboorteplek toen de eerste sneeuw begon te vallen.

In het daarop volgende voorjaar, toen ze twee jaar oud was, trok ze weer naar het gebied waar ze als smalree naar toe was getrokken. Er waren echter ook smalreeën die niet meer terug gingen en dus in hun geboortegebied bleven. Alhoewel onze steekproef klein was bleek dat sommige smalreeën wederom met de eerste sneeuwval terug waren in hun geboortegebied. Veel reeën pendelen dus tussen een zomer- en een winterbenuttingsgebied".

Heen en weer

"Een reeëit leerde ons een lesje in voorbarig conclusies trekken bij een onderzoek. Als smalree verliet ze haar geboorte gebied om 30 kilometer verderop te 'settelen'. De moeder van het smalree bleef haar eigen gebied trouw. 'Ons' smalree werd geit en bleef twee jaar in haar nieuwe leefgebied. In het voorjaar

van 2005 kreeg ze twee kalveren. We waren heilig overtuigd dat zij nooit meer zou terug keren naar haar geboorteplek. Maat wat gebeurde? In de zeer sneeuwrijke winter van 2005 op 2006 was 'ons' smalree samen met haar twee kalveren terug op haar geboorteplek.

Als we alleen oormerken van deze reeën teruggevonden hadden, hadden we de meeste van de hiervoor beschreven bewegingen gemist en hadden we hoogst waarschijnlijk hele verkeerde conclusies getrokken". Ons telemetrisch onderzoek heeft ons daarvoor behoed.

De onderzoeksresultaten dwingen ons het trek/dispersiegedrag van reeën nog eens tegen het licht te houden. Wat overduidelijk is dat de optredende seizoenstrek van eenjarigen in geen enkel geval door de moedergeit wordt begeleid. Er kan dus geen sprake zijn van traditioneel trekgedrag via bestaande lange afstand wissels".

Gedragpatronen

"Is er in de beschreven wirwar van varianten een patroon te herkennen? De resultaten van het eiland Storfosna zijn in die zin interessant

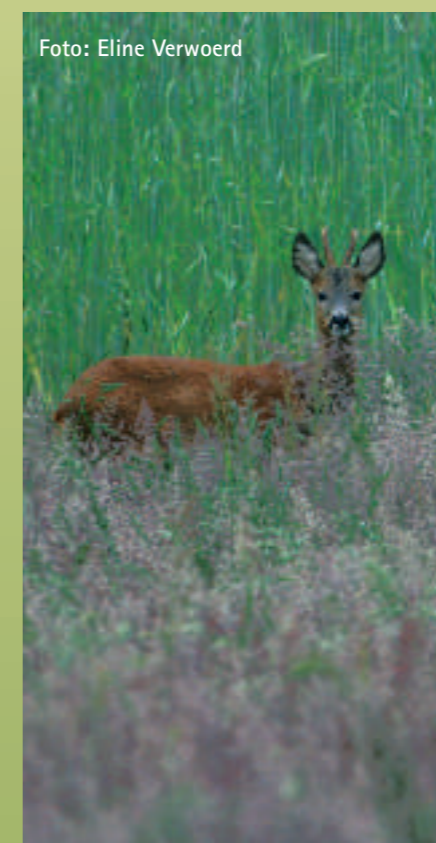

Foto: Eline Verwoerd

omdat gedurende de onderzoeksperiode de dichtheid van circa 10 reeën opliep naar 40 stuks per 100 hectare. Er was een driejarige afschotstop ingesteld. Tijdens deze toename van de dichtheid zagen we - en dat hadden we niet verwacht - een afname van het trekgedrag onder de éénjarigen. Dit uitte zich op drie manieren: als eerste benutten zowel de smalreeën als de jaarlingen een kleiner gebied gedurende de zomer. Ten tweede bezocht een gering aantal de andere zijde van het eiland, wat wilder en moerassig is. Dit deel heeft een geringere draagkracht dan de zijde waar het onderzoek werd uitgevoerd. En als derde probeerden minder reeën het eiland zwemmend te verlaten.

Bij stijgende dichtheden van reeën neemt het trekgedrag af en bij afnemende dichtheden juist toe

Natuurlijk kunnen de sceptici onder ons erop duiden, dat de resultaten beïnvloed worden door de eiland situatie en daar hebben ze natuurlijk gelijk in. Maar onze resultaten uit de grote samenhangende gebieden uit zuidoost Noorwegen lieten hetzelfde zien. Het onderzoeksgebied ligt daar langs een gradiënt voor wat betreft de kwaliteit van het leefgebied voor reeën. En wel uit kleinschalige landschappen bestaande uit een mix van bos en agrarisch grondgebruik tot schier eindeloze naaldbossen. Langs deze gradiënten zien we verschillen in dichtheden met meer dan een factor 10. We registreerden een duidelijke tendens, namelijk dat het wegtrekkende percentage éénjarigen in de gebieden met lage dichtheden veel hoger was dan in de gebieden met hoge dichtheden. Dit betekende, in tegenspraak tot wat aan werd genomen over reeën, dat wij konden bewijzen dat het trekgedrag van éénjarige reeën bij stijgende dichtheden afneemt en bij afnemende dichtheden toeneemt. Hoe is dit te verklaren? We geloven dat dit met de motivatie en het vermogen van reeën om te trekken te maken

Foto: Eline Verwoerd

heeft. Op het eiland Storfosna nam zowel het lichaamsgewicht als de geweigrootte van de jaarlingen met het stijgen van de dichtheden dramatisch af. Onze verklaring is dat de jaarlingen in een slechtere lichamelijke conditie zijn en daardoor minder drang of slechter in staat zijn de nadelen van wegtrekken te compenseren. Tevens zorgden de kleinere geweien van de jaarlingen dat ze minder als concurrenten werden beschouwd door de territoriale bokken. In zuidoost Noorwegen is volgens ons doorslaggevend dat reeën zich graag settelen in gebieden waar al reeën leven. Omdat de aanwezigheid van soortgenoten duidt op een goede habitat. Het lijkt er dus op dat reeën geboren in gebieden met lage dichtheden op zoek gaan naar gebieden met veel soortgenoten.

Een interessante analyse die deze conclusie ondersteunt, is onze reconstructie van de kolonisatie van Scandinavië. Nog in het midden van de 19de eeuw kwamen reeën alleen in enkele staatsgebieden in Zuid-Zweden voor. Thans hebben ze de kust van de Barentssee in het hoge noorden al bereikt. Een afstand van enkele duizenden kilometers. Wanneer we naar tijdsfasering van deze kolonisatie kijken, zien we een herkenbaar patroon. In de kleinschalige gevarieerde landschappen van zuid Zweden koloniseerde reeën met een snelheid van 2 tot 5 kilometer per jaar. In de arme biotopen van het noorden bereikten de reeën een kolonisationsnelheid tot wel 35 kilometer per jaar.

Onderscheid tussen smalreeën en jaarlingen

En hoe zit het met het onderscheid tussen jaarlingen en smalreeën? Bij de meeste hoef-

diersoorten bestaat een uitgesproken onderscheid tussen de geslachten, normaliter zijn de mannelijke dieren geneigd sterker weg te trekken dan de vrouwelijke dieren. Reeën vormen hier een uitzondering op: smalreeën trekken in dezelfde mate als de jaarlingen. Hoewel in ons onderzoek de grootste afstandentrekkers smalreeën waren.

Hoe kunnen we een en ander nu samenvatten. Het belangrijkste is dat reeën in relatie tot trekgedrag een zeer grote potentie hebben. Jaarlingen en smalreeën trekken ver weg en leggen afstanden van meer dan 100 kilometer af. Terzelfder tijd zijn dit soort trektochten

gecompliceerd, want diverse reeën keren later toch weer terug naar hun geboorte gebied. Het aandeel reeën die voor altijd hun geboortegrond verlaten leggen afstanden af die sterk verschillen. Elke reeënpopulatie heeft zo zijn 'eigen' afstand. Voor ons gebeurde het in ieder geval op een volstrekt onlogische manier. Het zal nog een hele tijd duren, tot we in de fineses begrijpen, welk ree wegtrekt en welk ree blijft, en wat nog veel moeilijker is, welke consequenties die beslissing voor het betreffende ree heeft. Dat is dat mooie aan reeën: altijd als je denkt dat je het weet, merk je pas dat je aan het begin staat van een lange zoektocht.

Note van de redactie

Aanrijdingen met reeën

Paul Schneider heeft in het verleden een getal genoemd van 6.000 doodgereden reeën per jaar in Nederland. Hoeveel het er bij benadering zijn weet niemand omdat er geen landelijk dekkende registratie is. Omdat we ook onder de reeën ingrijpen om het aantal aanrijdingen te verminderen, is de registratie van aanrijdingen te vergelijken met monitoren van schade. Het uiteindelijke doel is inzicht krijgen in het effect van de maatregel afschot. Uit het voorgaande artikel blijkt nogmaals hoe gecompliceerd een en ander functioneert. We hebben in Nederland overal reeën in verschillende landschappen en ook nog in verschillende dichtheden, het is dus aannemelijk dat de reeëntrek op verschillende manieren tot verkeersonveilige situaties leidt. Hier komen we alleen achter als we goed monitoren. Een goede organisatie van de afhandeling van aanrijdingen door professionele mensen gekoppeld aan een goede registratie voorkomt niet alleen dierenleed maar levert ook realtime inzicht in het proces van aanrijdingen met reeën. Op de Veluwe vanaf 2005 en recenter ook in de Achterhoek is dit professioneel aangepakt. Deze aanpak wordt ten volle ondersteunt door de Provincie Gelderland en de FBE's Veluwe en Oost Gelderland. Maar wat veel belangrijker is we krijgen inzicht in het knelpunt aanrijdingen met reeën. Dit vormt de basis om tot oplossingen te gaan komen, niet alleen in het belang van de weggebruiker maar ook in het belang van onze reeën.

Natuurlijk ruimte voor groen

Eelerwoude adviseert en ondersteunt eigenaren, beheerders en bestuurders in het landelijk en stedelijk gebied bij het ontwikkelen, inrichten en beheren van een duurzame leefomgeving.

Onze ingenieurs en rentmeesters leveren maatwerk en geven groen natuurlijk de ruimte.

Zo leveren wij een bijdrage aan een mooi en leefbaar Nederland.

Mossendamsdwarsweg 3
7472 DB Goor
Telefoon: (0547) 26 35 15

Venekoterweg 54
8431 HH Oosterwolde (FR)
Telefoon: (0516) 52 30 62

Meester Loeffenplein 2
5476 KX Vorstenbosch
Telefoon: (0413) 38 70 00

www.eelerwoude.nl

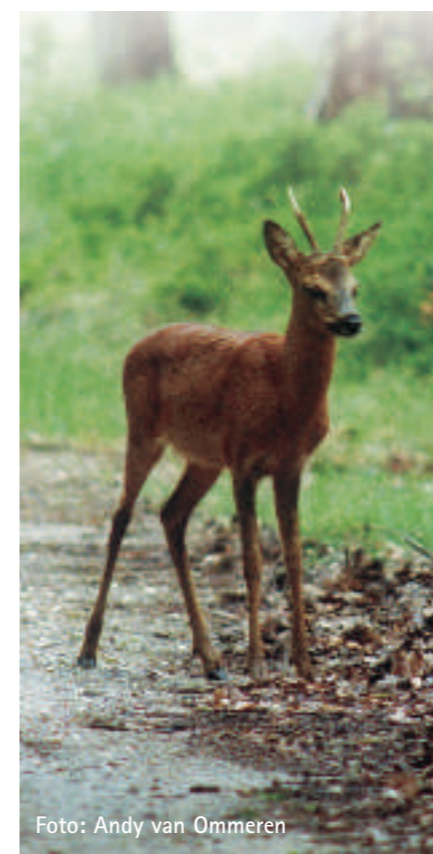

Foto: Andy van Ommeren

Wildfotografie Andy van Ommeren

- Edelwild
- Zwartwild
- Damwild
- Reerwild
- Kleinwild
- Moeflons

Expositie:

Natuurcentrum Veluwe

Groot Ginkelseweg 2, 6718 SL Ede

Businesspark Stein 301, 6181 MC Stein-Elsloo

Tel. 046 - 436 05 34

www.andyvanommeren.nl

Beterschap!

Frans Vera, vertwijfelde Masaikrijger die zijn ijkpunt kwijt is

Naar aanleiding van de grofwilddag 2007

Ik kan mij toch niet aan de indruk onttrekken dat Nederland een ietsie pietsie te klein is om Frans Vera's ideaal te verwezenlijken. Halfopen landschappen met wisenten, elanden, paarden, herten en oerrunderen. Zoals ons landschap voor het begin van de jaartelling was. Europa was toentertijd één groot natuurgebied. De weinige mensen die in die grote natuur moesten overleven hebben die natuur dan ook benut. Zij leefden van wat hen werd geboden. De natuur nu biedt niet meer zoveel. Je kunt er niet van leven. De natuur biedt geen voedsel voor 16 miljoen inwoners, geen brandstof voor koude winterdagen, niet genoeg bouw materiaal om de zuidas van Amsterdam op te richten. In praktische zin biedt de natuur ons dus niet zoveel, in geestelijke zin meer. Recreatie, rust, ruimte, bezinning, schoonheid en beleving. Daar moeten we tevreden mee zijn, niet over zeuren. Fijn dat het er nog is, geniet er dus maar van.

Robuuste verbinding

Vera is een groot voorstander om de herten en paarden van de Oostvaardersplassen naar het Horsterwold te laten wandelen. Onbelemmerd door wegen en paden en onbelemmerd door de mens uit die robuuste verbinding te weren. Die verbinding is er voor de grazers en nergens anders voor. Het mag ook best wel een paar centjes kosten (miljoenen overigens). Nu weet u dat ik daar op tegen ben (Capreolus nr. 51) Ik heb het er niet zo op dat de reeën in het Horsterwold –het zijn echt mooie en gezonde reeën daar– er door de herten en paarden uitgewerkt worden. Wat willen we nu eigenlijk? Willen we behouden wat we hebben, willen we een natuur die past bij onze leefwijze en maatschappelijke doelen? Of willen we de half open landschappen van weleer terug met kuddes grote grazers? Koeien in het bos kennen we al, herten en damherten ook, reeën, zeker. Wisenten nog niet en elanden ook nog niet. Sinds de laatste ijstijd, geloof ik, hebben we die niet meer in Nederland. Maar je kunt ze wel krijgen. Je zet ze gewoon uit. Scandinavië barst van de elanden, die zijn er graag een paar kwijt en wisenten koop je gewoon in Polen. Het is een beetje gedoe om ze hier naar toe te krijgen, maar als ze er eenmaal zijn wil-

Foto: J. Huttinga

len ze best wel Nederlands gras vreten en een overheerlijk Nederlands boompje schillen. Ik zie het alweer voor mij. Van de Oostvaardersplassen wordt een strook open landschap ('echte natuur') over een lengte van 12 kilometer en een breedte van meer dan een kilometer gecreëerd. Ecoductjes erbij, want je moet wel de A6 over, de Vogelweg en de Gooiseweg over om bij het Horsterwold uit te komen. Gevaarlijk traject. Geloof me, beste mensen. Daar gaat net als om de Oostvaardersplassen gewoon weer een hek omheen. Geen risico! De boer aan de noordkant zit niet te wachten op een kudde paarden in zijn tarweveld, laat staan een eland tussen de rozen. Ook de zuiderburen van de robuuste verbinding zullen het wisent uit hun tuinen willen weren. Er gaat dus gewoon een hek omheen en ook om het Horsterwold. De herten en paarden mogen er wel in maar niet eruit. De

realiteit gebied je deze pijnlijke conclusie te trekken.

Introductie van een nieuwe ziekte: het syndroom van de verschuivende ijkpunten

Misschien denk ik te pragmatisch, zit ik te veel op de details. We halen het nu uit het microniveau en verheffen het naar het macroniveau. Het gaat nu dus over grote gehelen, over visionaire denkbeelden, over verleden en toekomst. Zonder geschiedenis geen toekomst toch?

Zit ik op de grofwilddag naar boeiende voordrachten te luisteren waaronder ook de leuke maar diepzinnige voordracht van Frans Vera. Vera zegt, dat ik lijd aan het syndroom van de verschuivende ijkpunten. Oude ziekte, nieuwe ziekte, hype? Ik ben een gezond mens, heb me

onlangs nog helemaal laten nakijken. "Alles in orde Donald", zei mijn dokter. "Hart goed, longen best, prima niveau van je cholesterol, geen suiker, geen stress en van een burn-out heb je ook al geen last." "Maar Frans zegt dat ik lijd aan een syndroom. Het is nogal wat. Is er nog iets aan te doen? Een pilletje of een therapie?" "Jazeker, zegt Frans, er is nog hoop". "Je plaatst een belangrijke order bij meneer Arfman te Holten, je koopt een zootje wisenten en elanden en die laat je los op de Veluwe. Alleen het idee al werkt geestverruimend, je moet ook niet zo micro denken Donald. De aanblik van zo'n oerbeest als een wisent brengt je terug naar de tijd van voor de jaartelling, je gaat terug naar het enige ijkpunt dat je moet weten. En dat zijn grote herbivoren, gras vretend en boomschillend in een half open landschap. Is dat er dan, ben jij van je syndroom af, weer kerngezond". Oh!? Dat is

Foto: J. Hendriks

Foto: J. Hendriks

alles? "Zeker, zegt Frans. Wisentje erin, syndroompje eruit. Mag er ook nog een wolfje bij? Dus gewoon lekker oer, een oer Veluwe. Een soort Ngorongoro conservation area als in het Serengeti national park van Tanzania. "Hoi, hoi, hoi! Dus ook Landrovers en Toyota's erin vol toeristen die het mooie oergevoel willen beleven"? "Foei Donald, niemand mag erin, d'r staat een groot hek van Arfman omheen, weet je nog. En dat is om de beesten binnen te houden en de mensen er buiten." "Mag er dan nooit iemand in? Niet een bijzonder mens, iemand die nooit last gehad heeft van het syndroom van de verschuivende ijkpunten? Frans Vera? Die wel ja, anderen niet. No way, geen kans, uitgesloten!"

Daar sta je dan Frans, jaren nadat de eerste wisent achter het hek is gestopt, helemaal alleen. Vertwijfelt, net als die oude Masai-

krijger uit Ngorongoro. Hij omdat de toeristen zijn oernatuur verpesten en jij omdat de biodiversiteit naar de knoppen is, het eten voor de dieren op is en ze bij massa's tegelijk versterven. Ja, zo werkt dat, zonder eten ga je dood.

Het syndroom van de verschuivende ijkpunten blijkt een ernstig syndroom, gevaarlijk en moeilijk te genezen. Komt alleen voor onder gedreven natuurwetenschappers. De gewone mens is er immuun voor, maakt zelf natuurlijke afweerstoffen aan. Therapie kan helpen.

Beterschap!

Eerste deel: door Jan M. Smit

Foto: J. Huttinga

Geluiddempers

Voor alle gebruiksvorwerpen die lawaai maken, tracht men het geluidsniveau zo laag mogelijk te houden. Hoewel ook voor een jachtbuks wel degelijk geluidsvermindering mogelijk is, wordt daar wettelijk een stokje voor gestoken.... Is dat logisch?

Je maakt een leuk rondje op de fiets en opeens: een klapband! Door een glasscherfje knalt de band in één keer leeg, wat een schrik. Zou het ventiel langzaam los zijn gewerkt, dan had je niets gehoord!

Vergelijkbaar werkt een geluiddemper op een buks. De kruitontbranding geeft veel gasdruk, bij de loopmond is die druk meer dan 200 kilo per cm². En dat gas ploft in één keer de vrije natuur in en dat veroorzaakt een harde knal, net als de klapband. Laat je de gasdruk langzamer ontsnappen, dan wordt het geluid draaglijk of bijna onhoorbaar, zoals bij dat ventiel.

Sta je op 100 meter afstand van een jager die een jachtbuis inschiet, dan hoor je op het schot twee duidelijke signalen: één scherpe knal (kogel door geluidsbarrière - meer dan 340 m/sec) en een kwart seconde later één doffere knal (gasontsnapping). De jager die het schot afvuurt hoort maar één knal, die van geluidsbarrière en gasdruk tezamen.

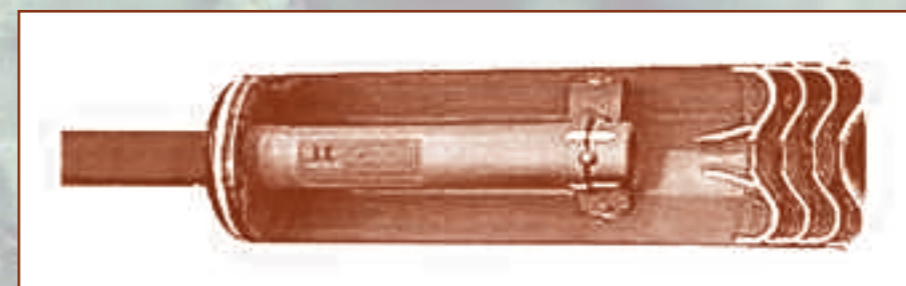
Een geluiddemper op de buks vermindert wel het geluid van de gasontsnapping, maar kan niets doen aan de knal die de kogel veroorzaakt als deze, eenmaal uit de loopmond, door de geluidsbarrière vliegt. Hoewel de demper dus maar een deel van het gezamenlijke geluid van gas en barrière vermindert, zal de schutter de knal toch als minder storend ervaren. Dat is niet alleen merkbaar voor degene die het schot afvuurt, maar ook voor iemand die op afstand staat, want de plof van de gasontsnapping zul je op 100 meter nauwelijks meer waarnemen. Al met al is een demper plezierig voor jager, eventuele begeleider en hond. De werking is ook zodanig dat men eerder af kan zien van een gehoorbeschermer.

Hoe werkt de geluiddemper op een buks en hoe zit het in elkaar?

Bekijk de tekening, de kogel komt van links. De gasdruk wordt opgevangen in een loze ruimte voor de loopmond, dat veroorzaakt de eerste vermindering van de druk. De totale demper heeft, in vergelijking tot de inhoud van de loopmond, een veel groter volume, wel tot 30 keer! Het

gas verspreidt zich verder in deze ruimte en wordt 'opgevangen' vóór en tussen een aantal schotten en ruimtes. Zo kan het dus uitzetten, afkoelen en terugkaatsen tussen en binnen de 'geluidschotten'. Die sterk verminderde druk (inmiddels gezakt tot een kilo of vier per cm²) zorgt ervoor dat de uiteindelijke gasontsnapping nauwelijks herrie maakt. De kogel vliegt natuurlijk rechtdoor, door de openingen tussen de geluidsschermpjes, dat kanaal is net iets groter dan de kaliberdoorsnede. Gebruik je een demper op wapens die subsoon verschieten (.22 randvuur, pistolen, revolvers), dan heb je een optimaal effect, want in dat geval ontbreekt de scherpe knal van de geluidsbarrière en het wordt dan mogelijk om een groot deel van het geluid te laten verdwijnen.

Doorsnede demper op de loop. Het ding zit vastgeschroefd (de kogel komt van links) en heeft in dit geval vier tussenschotten.

De meeste dempers zijn gemaakt van roestarm staal, ook de dunne lamellen. Ze kunnen vele duizenden schoten dienst doen, ze gaan langer mee dan de loop zelf. De schermpjes of schotten zijn meestal specifiek gevormd en zijn onderling ook weer verbonden om een gelijke afstand tot elkaar te houden. De drukken en temperaturen (mondingsvuur) die erop inwerken zijn soms onvoorstelbaar.

De dempers geven ook wat bijkomende effecten. Jagers die gewend zijn niet verder te schieten dan 100 meter, horen de kogelslag beter, maar schiet je verder dan hoor je die kogelslag steeds duidelijker. Sommige jagers melden, dat het wild niet zozeer door de scherpe knal van de geluidsbarrière verontrust wordt, maar wel door de doffere knal (verge-

lijikbaar met dat van een hagelgeweer) van de gasontsnapping. In Amerika is het schieten van schadelijk wild populair (honderden schoten op een dag - groundhogs) en die jagers hebben ook de indruk, dat vooral het geluid van de gasplof de dieren opletend maakt. De geluidsbarrière-knal zou veel moeilijker te lokaliseren zijn dan de klap van de gasdruk. Komen de dieren toch in beweging dan weten ze niet waar het gevaar vandaan komt en je hebt zelfs kans dat ze op je toekomen! Het zal een jager die enkele grote dieren achter elkaar heeft geschoten, trouwens wel eens opgevallen zijn dat ze nauwelijks beïnvloed worden door welke knal dan ook, mits ze die niet hebben leren verbinden met menselijke aanwezigheid. De geluiddemper werkt ook als terugstootrem

uitstekend, dus de merkbare terugslag wordt beduidend minder. Zodanig zelfs dat in sommige gevallen de opslag zo weinig is dat je door het schot heen kunt kijken, vooral op grotere afstand. Het voorkomt tevens een overmaat aan mondingsvuur, hetgeen 's avonds en 's nachts erg prettig is. Maar let op: omgekeerd is dat niet zo, dus een terugstootrem werkt niet als een geluiddemper! De meeste terugstootremmers produceren juist meer lawaai en leveren een hinderlijk mondingsvuur, de opbouw van de rem is ook heel anders.

Nadelen zijn er natuurlijk ook. Een goede demper is duur (600 tot 800 euro), zwaar (ongeveer 700 gram voorop je loop, slechte

De dempers geven ook wat bijkomende effecten.

balans!) en het beïnvloedt het afkomen zodanig, dat opnieuw inschieten beslist noodzakelijk wordt. Het is mogelijk dat een patroon die zonder demper uitstekend groepeerde, na het monteren van een demper er helemaal niets meer van bakt, maar dit kan ook andersom! Dat hangt allemaal af van de gewijzigde looptrillingen, die gegarandeerd na montage anders zullen zijn dan daarvoor.

Als jagers tientallen malen achtereenvolgend, bijvoorbeeld op nijlganzen, kan een demper van wezenlijk belang zijn. Het geluidsniveau wordt teruggedrongen van ongeveer 140 decibel, db - schadelijk voor het gehoor, tot ongeveer 100 db, dat is nog net te 'hebben'. (Vuur je daarentegen bijvoorbeeld eens in de maand een schot af op een ree, hert of moeflon, dan valt de klap ook zonder demper wel mee. Omdat je geconcentreerd bent op die ene kans hoor je het schot nauwelijks, al zit die 'uitschakeling van geluid' natuurlijk tussen de oren). Dempers zouden niet wettelijk zijn, omdat het wild minder hoort. Flauwekul, juist door het vermijden van een mogelijke handicap kan een zuiverder (en beter) schot worden afgegeven en daar gaat het uiteindelijk om!

In veel landen en ook in enkele staten van de VS wordt een geluiddemper gezien als hulpmiddel voor misdadigers en stropers. Eventuele opsporing aan de hand van de richting van het geluid zou bemoeilijkt worden. Dat moge zo zijn, maar hun acties zijn illegaal. Ik ken geen steekhoudende argumenten om geluiddempers voor legale activiteiten te verbieden.

Al met al vind ik het verbod op dempers op centraalvuurbuiken in Nederland achterhaald, want het komt in feite neer op een verbod op geluidsreductie, waar zowel jager als niet-jager voordeel bij zouden hebben! In het kader van minder overheidsbemoeienis zou het gebruik van een demper aan de jager overgelaten kunnen worden!

jan1.smit@wxs.nl

De laatste tijd komen bij de redactie veel berichten binnen over dit onderwerp. Ook in de krant lezen we er het een en ander over. In de Gelderlander en de De Telegraaf bijvoorbeeld. In de Achterhoek ontstond tumult over het "redden" van dieren. De plaatselijke dierenambulance-organisatie kwam in het geweer omdat de regionale politie afspraken had gemaakt met de BOA's van de Achterhoek/IJsselstreek. De politie vindt het beter bij een aanrijding met reeën meteen een BOA in te zetten.

De BOA heeft de nodige ontheffingen en is gekwalificeerd als laatste middel afschot toe te passen om een zwaar gewond dier uit zijn lijden te verlossen. Geen aangename opgave, maar hoe tegenstrijdig het ook klinkt, wel een opgave die bijdraagt aan het welzijn van het dier. Een dierenambulance rukt weliswaar ook uit met dezelfde nobele doelen, het zorgen voor het welzijn van de dieren en een hulpbehoevend dier de nodige zorg te verlenen. Maar hulp moet wel zinvol zijn en in het belang van het dier. Wanneer de wetenschap zegt en ervaring ons leert dat de stress bij een ree tijdens en na een behandeling door een dierenarts de dood tot gevolg heeft is het toch niet zo vreemd dat de Officier van Justitie in de Achterhoek het verstandiger acht een bevoegde BOA in te schakelen bij een valwildprobleem in plaats van de dierenambulance. Juridisch heeft een dierenambulance nog een probleem. Zij heeft namelijk niet een ontheffing voor art. 13 van de Flora- en faunawet.

Net zoals in de provincie Utrecht en in de Noord-Veluwe heeft de Achterhoek nu een bevredigende en goed functionerende valwild organisatie. Laten we daar nu blij mee zijn. Niet alleen de reewildbeheerders, BOA's en politie, maar ook de gewone burger, de chauffeur van de dierenambulance en Marianne Thieme van de partij voor de dieren.

Marianne gooide weer olie op het vuur om volstrekt zinloze vragen te stellen aan de minister van landbouw, Gerda Verburg. Een zwaar gewond ree dat kermend langs de kant van de weg ligt is niet te redden. Een gerich-

Breng je een aange reden ree naar de dokter of verlos je het dier uit zijn lijden?

Dierenredders buitenspel bij gewond wild

door Arjen ten Cate
DOETINCHEM, maandag

Dierenambulances mogen in verschillende regio's niet meer in actie komen als een wild dier is aangereden en gewond langs de weg ligt.

Jaarlijks raken honderden wilde dieren, waaronder veel reeën, gewond door het autoverkeer.

De politie schakelt in plaats van de ambulances een jacht-opzichter in die de dieren direct doodschiet. Volgens de politie is dat in het belang van het dierenwelzijn, maar dierenbelangenorganisaties reageren geschokt.

Het omstreden beleid van de politie en de wegbeheerder werd onlangs ingevoerd in de alle delen van politieregio Noord- en Oost-Gelderland. Over deze maatregel ontstond enorme beroering onder belangengroepen voor dieren.

Tweede Kamer

De Partij voor de Dieren (PvdD) stelde vragen over de kwestie in de Tweede Kamer. Volgens de partij worden ook wilde dieren die nog te redden zijn, door jagers afgeknald.

De Dierenambulance Doetinchem heeft sinds kort te

schillende keren een aangereden ree moeten behandelen. „Maar echte wilde dieren komen er na een aanrijding nooit meer bovenop”, zegt hij. „Ze

Foto: Andy van Ommeren

te kogel van een bevoegde BOA is te verkiezen boven een stressvolle rit in een dierenambulance. Als Marianne Thieme en de woordvoerder van de dierenambulance Doetinchem, Dhr. Gert Wissink, eerlijk met hun emoties omgaan dan zullen zij dit toch ook moeten erkennen. Het is dan ook ongepast, in het belang van de dieren, een weinig constructieve en emotionele discussie te voeren. Het gaat niet om jagers, het gaat om een hulpbehoevend dier en helaas zijn overreden reeën beter af met een kogel dan met een bezoek aan de dierenarts.

Een bevoegde BOA knalt geen gewonde wilde dieren af, maar verlost een zwaar gewond zelfstandig levend wild dier als een ree uit haar of zijn lijden. Het effect is hetzelfde, het dier is dood. De toon van journalisten en dierenbeschermers zou mogen veranderen, cést la ton qui fait la musique zegt een oud Frans gezegde. De wet geeft richtlijnen over de omgang met wilde dieren. De uitvoering van de wet is mensenwerk. En mensen staan voor emoties, maar staan ook voor het nemen van verantwoordelijkheden. Laten we dat dan ook doen en geen tumult creëren over een onderwerp waar het bewuste dier geenszins beter van wordt.

Provincie Utrecht

Meer dan een jaar geleden is in de provincie Utrecht een valwildproject van start gegaan. Een mooi initiatief van de Vereniging Het Reewild. Die bracht de juiste partijen bij elkaar en werkte een goed doortimmerd juridisch plan uit. Een plan dat gedragen werd door terreineigenaren en wegbeheerders. En

wat nog veel belangrijker is, het was een plan dat een maatschappelijk draagvlak had. "Met dieren wordt niet gesold, bij uitzichtloos lijden dient ogenblikkelijk te worden ingegrepen". 28 juni 2005 om precies te zijn heeft Gedeputeerde Staten van Utrecht het besluit genomen een aantal BOA's aan te wijzen die gewonde reeën mogen opsporen op gronden zonder toestemming van de grondgebruiker of eigenaar. Het project verloopt naar verwachting. Het meldpunt is goed bereikbaar, de tijdsduur van actie na melding is tevredenstellend, de registratie is professioneel en het publiek spreekt haar tevredenheid uit. Geslaagd project mogen we dus zeggen. De provincie heeft onlangs besloten het project te continueren. Voor alle belanghebbenden is een daadkrachtige omgang met gewonde dieren (de BOA's rukken niet alleen uit voor gewonde reeën, ook voor vossen en dassen komen ze als het moet hun bed uit) een goede zaak. Nu en tot in de verre toekomst. De Provincie erkent de goede zaak en wenst de uitvoerders van het project in de verdere toekomst financieel te ondersteunen.

Foto: J. Hendriks

Foto: Andy van Ommeren

Voorkomen is beter dan dode reeën van de snelweg rapen

Een goede bekende van de Vereniging uit het zuiden van het land kreeg het bij Rijkswaterstaat voor elkaar 25 kilometer snelweg (A2 naar Maastricht) te voorzien van de nieuwe ITEK wildspiegels, 11 kilometer op de westbaan en 14 kilometer op de oostbaan. Wildfotograaf Andy van Ommeren, want dat is de goede bekende, plukte een jaar geleden twee dode reeën van de straat. Dit kon zo niet langer meer. Er moest nu maar eens iets aan gedaan worden. Preventie is beter dan puinruimen. Door zijn contacten bij Rijkswaterstaat kreeg hij het binnen een jaar voor elkaar de beslissing te nemen het bewuste traject van wildspiegels te voorzien. De wegbeheerder was, net als de WBE en net als iedere automobilist die het traject regelmatig gebruikt, overtuigd van de noodzaak. Maar budgetten vormen wel eens een obstakel. Pragmatisch mens Van Ommeren kijkt wat anders tegen zo'n obstakel aan. O.k. ik betaal de wildspiegels, jullie zorgen voor het aanbrengen en het onderhoud. Deal? Ja dat was meteen een deal.

Inmiddels zal het hele traject van de A2 wel voorzien zijn. Eindelijk 25 kilometer veiligheid

Foto: Andy van Ommeren

voor ree en mens. Met de mensen van de WBE Born Gratheide is afgesproken gedurende de proefperiode, zeker 1 jaar, alle bijzonderheden te monitoren en te registreren. Waarnemingen van reeën langs de weg, bijna aanrijdingen en eventueel aanrijdingen zijn belangrijke informatie voor de toekomst. Slaagt het project en neemt het aantal aanrijdingen significant af dan overweegt Rijkswaterstaat de ITEK wildspiegels ook op andere trajecten van door

haar beheerde wegen aan te brengen. "Als met een simpele ingreep, want dat is het plaatsen van de wildspiegels eigenlijk, een hoop leed op de weg kan worden voorkomen zal Rijkswaterstaat daar altijd aan meewerken, zeggen Dick Cuyper en mevrouw Kern. Neemt niet weg dat het persoonlijk initiatief van Andy van Ommeren deze keer van doorslag gevend belang is geweest".

Foto: J. Huttinga

De kleine longworm

Door: Rik Schoon

Van de soortengroep 'kleine longwormen' is de soort *Varestrongylus capreoli* degene die bij ons het leven van het ree zuur maakt. Terwijl de grote longwormen 'fijntjes' resideren in de luchtpijp en de grotere bronchiën, komen de kleine longwormen hoofdzakelijk voor in de kleinere bronchiën en het daarnaast gelegen longweefsel. Die kleine longwormen zijn al met al toch nog enkele centimeters groot en naalddun. Zitten ze op hun plek in de longen, dan vormen ze knoopvormige besmettingshaarden, in het Duits treffend 'Wurmknoten' genoemd: wormknopen! Die knoopvormige haarden laten zich makkelijk herkennen in het longweefsel.

Bij de kleine longworm is in hun ontwikkeling een tussengastheer nodig alvorens ze volledig tot ontwikkeling kunnen komen. Die taak wordt vervuld door de in het veld aanwezige naakt- en huisjesslakken.

De in de kleine bronchiën woonachtige longwormen leggen eitjes waarin een reeds ontwikkelde larve zit. Die larven komen vrij en komen niet kort daarna in de kleinere bronchiën en de keelholte terecht. Dan volgt het inslikken en worden ze uiteindelijk met de mest uitgescheiden. Zodra deze larven dan in de boze buitenwereld met een tussengastheer in contact komt, dan dringt de eerstgenoemde zich daar meteen in. Dat doen ze weinig subtiel: de larve boort zich in luttele minuten door de voet van de slak in het lijfje van de gastheer. Daar eenmaal aangekomen vervelt de larve een tweetal keren en veranderen ze in larven die in staat zijn om het ree te besmetten. De slak heeft overigens meestal maar weinig last van de larven, zodat de larven daar meestal een lange tijd (in de literatuur wordt zelfs gesproken van meerdere maanden) kan overleven. Tijdens zijn verblijf in de slak groeit de larve tot een lengte van 0,5 – 0,8 millimeter.

De besmetting van het ree vindt plaats doordat hij of zij bij het azen een slakje meekrijgt of door larven die vrijkomen uit gestorven slakken. De verdere ontwikkeling verloopt dan als die bij de grote longwormen. De larven komen via de darmwand in de lymfe- en bloedbaan terecht

die ze uiteindelijk naar de longen transporteren. De periode tussen de besmetting en het uiteindelijk vrijkomen / uitscheiden van nieuwe larven bedraagt tussen de 3 en 6 weken.

De volwassen worm zelf blijft enige jaren leven! In tegenstelling tot de grote longwormen kent de soortengroep van kleine longwormen geen fase van winterrust. Onderzoek lijkt zelfs te bevestigen dat de meeste uitscheiding van larven plaatsvindt in de herfst en winter. De larven zijn daarom ook zeer winterhard en kunnen zelfs langere tijd zware vorst overleven. Pas als de tussengastheer in het voorjaar weer actief wordt, vindt de uiteindelijke besmetting plaats.

Ziektebeeld

Een lichte besmetting is vaak niet zichtbaar. Een zware besmetting daarentegen wordt gekenmerkt door ademhalingsproblemen, hoesten, een dunne slijmerige uitscheiding uit de neus, sterke vermagering en ontwikkelingsstoornissen bij het jonge dier. Bekende beelden zijn laat en slecht verharren van slechte stukken en het optreden van bijvoorbeeld kurketrekkergeweitjes. Als er tijdens een zwaardere besmetting dan ook nog eens een bacteriële of virale besmetting overheen komt kan het uiteindelijk resulteren in een dodelijke longontsteking.

Net als altijd, zijn het met name de jonge dieren die er het meest onder lijden.

Wat er tegen te doen?

Net als bij de eerder behandelde grote longwormen moet worden voorkomen dat de dieren in grote hoeveelheden op een klein stukje terrein worden gedwongen. Het tegenwoordig onder terreinbeheerders zo populaire veelvuldig openstellen van gebieden voor recreatie is in deze niet bevorderlijk.

Om een zware besmetting uiteindelijk de kop in te drukken lijkt een combinatie van gericht afschot van zieke dieren, een al dan niet tijdelijke verlaging van de populatiegrootte en het (weer) bieden / herstellen van rust op voldoende grote terreindelen afdoende te zijn.

Foto: Sip de Vries †

Redelijk wild.

Volkswagen. Wie anders?

Tricolor Touareg Highline 4x4 64005. Vanaf prijs inclusief BTW en BPM, excl. vervoer/afleveringskosten (kijk voor details). Brandstofverbruik (l/100 km) op 90 km/h: 21,6-23,1, op 120 km/h: 27,2-31,7. CO₂-uitstoot: 217-247 g/km. *Vrijgegeven ook in afvoertijdgegevens voorbehouden. Getaxte aflevering kan extra kosten behelzen.